

УДК 330.123.620.2

**Тетяна КОЛОМІЄЦЬ,
Людмила ЧЕРНЯК****МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ВИЗНАЧЕННЯ РИНКОВОЇ
ВАРТОСТІ ТОВАРІВ
ПРИ ТОВАРОЗНАВЧІЙ ЕКСПЕРТИЗИ**

Представлено методичні підходи до товарознавчої експертизи в митних цілях. Сформульовано основні завдання, запропоновано загальний алгоритм процедури товарознавчої експертизи для визначення ринкової вартості товару. Значну увагу приділено ідентифікації товару з метою встановлення його товарної приналежності та визначенню базових ціноутворюючих параметрів.

Ключові слова: товарознавча експертиза, ринкова вартість, ідентифікаційна експертиза, товарна приналежність, товар ідентичний, товар аналогічний, порівняльний підхід, ознаки класифікації.

Коломиец Т., Черняк Л. Методологические принципы определения рыночной стоимости товаров при товароведной экспертизе. Представлены методические подходы к товароведной экспертизе в таможенных целях. Сформулированы основные задачи, предложен общий алгоритм процедуры товароведной экспертизы для определения рыночной стоимости товара. Особое внимание уделено идентификации товара с целью определения его товарной принадлежности и базовых ценоопределяющих параметров.

Ключевые слова: товароведная экспертиза, рыночная стоимость, идентификационная экспертиза, товарная принадлежность, товар идентичный, товар аналогичный, сравнительный подход, признаки классификации.

Постановка проблеми. При здійсненні експортно-імпортних операцій суб'єкти ЗЕД, із метою ухилення від сплати митних платежів, використовують різні способи приховування справжнього найменування товару, його фізико-хімічних характеристик, складу, призначення та ціни. Це призводить до зростання контрабандних потоків і порушення митних правил [1].

Під час митного оформлення та митного контролю, з метою можливості правильного визначення розміру стягнення за порушення митних правил, фахівцями Спеціалізованої лабораторії з питань експертизи та досліджень (СЛЕД) Державної фіскальної служби України встановлюється ринкова вартість товарів.

Вільна ринкова ціна товару визначається при порушенні митних правил для встановлення тяжкості правопорушення і надалі є базовою для розрахунку штрафів за правопорушення.

© Тетяна Коломієць, Людмила Черняк, 2016

Встановлення ринкової вартості товару в митних цілях здійснюється під час проведення товарознавчої експертизи, завданнями якої є визначення:

- митного найменування товару згідно з УКТЗЕД;
- якісних показників товару, що впливають на його вартість;
- оптової ринкової вартості товару.

Для митних цілей встановлюється звичайна вільна ринкова ціна товару на рівні оптової. Ринкова ціна вільна від безпосереднього цінового втручання державних органів, формується під впливом кон'юнктури ринку, законів попиту та пропозиції.

Аналіз експертних висновків щодо визначення ринкової вартості (ціни) різних груп товарів дав змогу скласти загальне уявлення про стан експертної практики, а також виявити відсутність єдиного науково-методичного підходу до процедури проведення товарознавчої експертизи з метою визначення вільної ринкової вартості непродовольчих товарів у митних цілях.

Актуальним є систематизація методів і прийомів, які застосовуються під час вивчення об'єктів експертизи для встановлення фактів, що відносяться до предмета експертизи.

Мета статті – визначити єдині методичні підходи до товарознавчої експертизи для встановлення ринкової вартості товарів у митних цілях.

Матеріали та методи. В основі методологічної бази дослідження – методи наукового пізнання, системного підходу та узагальнення, вітчизняні законодавчі та нормативні документи, практичні матеріали СЛЕД.

Результати дослідження. Об'єктом експертного дослідження при визначенні ринкової вартості (ціни) товару можуть бути:

- сировина, матеріали, продовольчі та непродовольчі товари: виробничого призначення у вигляді одиничних виробів (зразків, проб), окремих частин (комплектуючих), однорідних і неоднорідних партій;
 - товари, які були в експлуатації;
 - зразки-еталони товару, які представлено для порівняльного дослідження;
 - опис товару-аналога (ідентичного або однорідного) досліджуваного товару, необхідного для порівняльного дослідження;
 - упаковка, етикетка, маркувальні ярлики та інші носії інформації про товар;
 - маркування та товаросупровідні документи, що описують ідентифікаційні ознаки товару;
 - документи, надані під час митного оформлення та митного контролю;
 - матеріали карної справи, які містять інформацію про факти щодо експертизи;
 - джерела цінової інформації.

Склад об'єкта дослідження визначається вихідними даними до дослідження, можливістю отримання додаткових матеріалів і особливостями завдань, які вирішуються експертами СЛЕД залежно від конкретної експертної ситуації.

До основних завдань, що вирішуються при визначенні ринкової вартості (ціни) товару, слід віднести:

- ідентифікацію товару з метою визначення його товарної приналежності до однорідної групи товарів або до їх контрольованого переліку, встановлення індивідуальних ознак товару, його відповідності зазначеним якісним характеристикам і технічному опису, визначення ціноутворюючих показників, що характеризують певний товар найбільш повно, – в залежності від поставленого завдання;

- визначення фактичного стану і рівня якості товару (при його наявності);

- встановлення ринкової вартості (ціни) товару на конкретну дату в певному регіоні, на товарному ринку України, або світовому товарному ринку.

Вихідними даними до дослідження з визначення ринкової вартості (ціни) товару можуть бути:

- наявність або відсутність можливості огляду товару, з метою встановлення фактичних даних про об'єкт дослідження;

- унікальність товару, обумовлена його наявністю на ринку України або світовому товарному ринку;

- кількісна характеристика товару (одиничний виріб, зразок, проба або партія);

- однорідність партії;

- стан товару (новий товар або товар, що був у використанні; комплектний або некомплектний);

- якісна характеристика товару (бездефектний або дефектний, належність до певної градації якості);

- наявність (відсутність) упаковки, етикетки та інших носіїв, передбачених виробником маркувальних позначок;

- наявність або відсутність нормативної або технічної документації, на відповідність якої може бути ідентифікований товар;

- наявність або відсутність супровідної документації, в т. ч. такої, що підтверджує безпечність і якість товару;

- інші дані.

Вихідні дані до дослідження визначають як склад, так і зміст процедур (дій), що здійснюються експертом на різних стадіях дослідження із встановлення ринкової вартості (ціни) товару.

Основна (аналітична) стадія визначення ринкової вартості починається із встановлення товарної приналежності та ціноутворюючих показників товару. Загальний алгоритм процедури товарознавчої експертизи надано на *рисунку*.

Алгоритм процедури товарознавчої експертизи з визначення ринкової вартості (ціни) товару

Встановлення товарної приналежності проводиться з метою визначення:

- приналежності досліджуваного товару до загальноприйнятого класу (групи, підгрупи) продукції відповідно до УКТЗЕД;
- приналежності окремих одиниць або множини одиниць товару до одного виду (різновиду, моделі, марки, артикула);
- приналежності досліджуваного товару до однорідної партії продукції (або встановлення відсутності такої приналежності);

- відповідності (невідповідності) асортиментних ознак і споживчих властивостей дослідженого об'єкта даними контракту (договору), інших супровідних документів та інформації, наведеної в маркуванні;
- відповідності фактичних характеристик товару відомостям, що містяться в маркуванні, товаросупровідних і інших документах, які описують ідентифікаційні ознаки (при наявності можливості огляду товару);
- характеристик (показників), які суттєво впливають на вартість (ціну) товару.

Результати ідентифікації повинні бути відображені у висновку експерта СЛЕД із наведенням методів і засобів її проведення.

Після ідентифікації товару експерт визначає фактичний стан товару і рівень його якості. Важливість цього етапу обумовлена суттєвим впливом показників на результати дослідження з визначення товарної приналежності і для можливості встановлення ринкової вартості (ціни) товару.

До числа таких показників товару необхідно віднести:

- цілісність і якість упаковки;
- наявність належного маркування і якість його нанесення;
- градація якості (клас, сорт, категорія та ін.);
- комплектність;
- відповідність фактичних характеристик товару даним маркування, супровідних, нормативних і технічних документів;
- наявність (відсутність) дефектів і пошкоджень;
- наявність (відсутність) зносу.

Показники якості досліджуваних товарів визначаються згідно вимогам нормативних документів. Рівень якості товару встановлюється з урахуванням характеру виявлених дефектів, їх кількості, можливості усунення і придатності товару до використання за призначенням.

Результати визначення фактичного стану товару та його рівня якості фіксуються у висновку експерта.

Після проведення викладених вище процедур експерт визначає ринкову вартість (ціни) товару, яка встановлюється на конкретну дату та в певному регіоні, на ринку придбання (походження), вітчизняному товарному ринку в грошових одиницях України.

Датою визначення ринкової вартості є та, яка вказана в рішенні посадової особи митної установи про призначення експертизи, або дата оформлення вантажної декларації.

У разі відсутності цінової інформації на дату визначення ринкової вартості (ціни) товару остання може встановлюватися із застосуванням методів математичної статистики, в т. ч. методів інтерполяції або екстраполяції.

Регіон визначення ринкової вартості (ціни) товару вказується в постанові про призначення експертизи. Якщо така вказівка відсутня, за регіон встановлення ринкової вартості (ціни) приймається ринок придбання (походження) товару. У випадку відсутності в доступних експертів джерелах цінової інформації про товар на ринку придбання (походження) – товарний ринок України, якщо досліджуваний товар представлено на українському ринку, або інший товарний ринок, де товар перебуває в обігу й існує можливість отримання цінової інформації з легітимних джерел. При виборі регіону визначення ринкової вартості товару необхідно також врахувати терміни одержання цінової інформації, виходячи з термінів, наданих для проведення експертизи.

Ринкова вартість товару та відомості, що відносяться до її визначення, повинні ґрунтуватись на достовірній і документально підтвердженій інформації. Сама процедура встановлення повинна бути загально використовуваною, тобто не відрізнятися в залежності від джерела постачання товару (країни – походження, виду товару тощо).

Проведений аналіз висновків експертних лабораторій ДФСУ показав, що на практиці для визначення ринкової вартості товарів, вилучених у справах порушення митних правил, найчастіше використовується порівняльний підхід (метод) проведення дослідження.

Основою для розрахунку ринкової вартості досліджуваного товару є ціна на аналогічний товар (ідентичний або однорідний) [2].

Визначення ринкової вартості (ціни) товару з використанням порівняльного підходу включає наступні етапи [3]:

1. Пошук і вибір аналогічного товару (ідентичного або однорідного) оцінюваному об'єкту на основі комплексу існуючих ознак і ціноутворюючих показників, які виявлено при ідентифікації. В залежності від результатів пошуку на наступних етапах визначення ринкової вартості можливе використання одного з двох методів:

- прямого порівняння, тобто визначення ринкової вартості на основі прямого підбору цін ідентичних товарів на конкретну дату в певному регіоні;

- порівняння з товаром-аналогом, тобто визначення ринкової вартості (ціни) товару на основі цін на однорідний товар із використанням певних елементів порівняння, на які, при необхідності, в подальшому робляться корегуючі розрахунки, що вирівнюють відмінність досліджуваного товару з товаром-аналогом;

2. Пошук легітимної і достовірної інформації про ціни на ідентичні або однорідні товари.

3. Порівняння аналогічних товарів із оцінюваним товаром і визначення необхідності проведення уточнюючих розрахунків, які враховують розходження характеристик, фактичного стану товару та рівень його якості.

4. Проведення корегуючих розрахунків (при необхідності) і знаходження обґрунтованого значення ринкової вартості товару.

Корегування вартості подібного майна здійснюється шляхом додавання або віднімання грошової суми із застосуванням коефіцієнта (відсотка) до ціни продажу (пропозиції) згаданого майна або шляхом їх комбінування (таблиця) [4].

Градації якості та визначення коефіцієнтів зносу

Рівень зниження якості виробів залежно від товарного стану, %	Визначення товарного стану виробів	Коефіцієнт придатності виробів залежно від товарного стану
0–5	Нові, не були у використанні, у відмінному стані	1–0.95
10–15	Використовувались протягом нетривалого періоду, придатні для використання, в дуже гарному стані, не потребують додаткового приведення їх товарного вигляду в належний стан	0.9–0.85
20–35	Використовувались, піддавалися відновленню, у відмінному стані	0.8–0.65
40–60	Використовувались, потребують незначних робіт щодо відновлення товарного вигляду	0.6–0.4
65–80	Використовувались, потребують значних робіт щодо відновлення товарного вигляду, придатні до використання	0.4–0.2
85–97.5	Використовувались, потребують значних ремонтних робіт, таких як повна заміна складових частин та деталей виробу	0.2–0.025
70–90	Морально застарілі вироби	0.3–0.1
100	Використовувались, непридатні для подальшої реалізації, тому що товарний стан не підлягає відновленню за винятком продажу в якості утилю чи брухту	0

У загальному випадку вартість об'єкта до даного підходу може визначатися за формулою [4]:

$$V_{\text{порівн.}} = V_{\text{почат. аналог.}} \pm П, \quad (1)$$

де $V_{\text{порівн.}}$ – вартість об'єкта, визначена на основі порівняльного підходу;

$V_{\text{почат. аналог.}}$ – початкова ринкова вартість об'єктів-аналогів;

$П$ – величина поправок.

Під час визначення ринкової (початкової) вартості методом порівняльного підходу використовуються усереднені цінові дані, що містяться у довідково-аналітичних і періодичних виданнях, у прайс-листах торговельних організацій, які здійснюють продаж аналогічних чи ідентичних оцінюваному товару, на інтернет-сайтах, у довідниках про аукціонні ціни або ціни операцій з купівлі-продажу.

Коли при проведенні товарознавчих експертиз щодо встановлення ринкової вартості непродовольчих товарів, після огляду та дослідження їх органолептичним методом або у разі їх відсутності по даним, зазначеним у матеріалах справи, встановлено, що товар є недостатньо якісним, нестандартним або був у використанні, ринкова вартість таких товарів встановлюється за ціною можливої реалізації.

Тобто непродовольчі товари, які є морально застарілими, нестандартними або низької якості, мають неістотні недоліки або використовувалися й можуть застосовуватися за призначенням, окреслюються за формулою [4]:

$$M = P\left(1 - \frac{K}{100}\right), \quad (2)$$

де M – ціна можливої реалізації;

P – ринкова вартість;

K – корегувальний відсотковий коефіцієнт.

При встановленні розміру корегувального коефіцієнта необхідно використовувати рекомендовані відсотки втрати якості через наявність у товарі дефектів та інших неякісних показників, що зазначені в різних товарних групах у існуючих методичних рекомендаціях, а також у методиці оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави [5].

Якщо при встановленні ціни можливої реалізації досліджуваного виробу є декілька коригувальних коефіцієнтів, слід застосовувати найвищий за величиною коефіцієнт та той, що найбільш впливає на якість виробу. Крім того, при наявності численних недоліків розмір коригувального коефіцієнта зростає на 10–30 % залежно від їх кількості та характеру.

Вартість товарів, які використовувалися (одяг, взуття, білизна тощо), встановлюється як за товар групи "секонд-хенд".

Товари особистого застосування (натільна білизна, речі гігієни), що вже були вживаними, оцінці не підлягають.

Окрім зазначених вище методів, у разі коли перед експертом постає питання щодо встановлення вартості непродовольчих товарів на зовнішньому ринку (при ввезенні на митну територію України) на підставі наданих для дослідження документів або при їх наявності, можна рекомендувати застосовувати розрахунковий метод, заснований на експертній практиці відповідно до схематичної формули, що відображає порядок відрахувань [3]:

$$B = B_p - T_n - ПДВ - K_e - M_n - T_e - C_e, \quad (3)$$

де B – вартість на зовнішньому ринку (при ввезенні досліджуваного товару на митну територію України);

B_p – ринкова вартість виробу згідно з аналогічними товарними ознаками товару за призначенням;

T_n – розмір торгівельної надбавки (50–200 %);

$ПДВ$ – податок на додану вартість (20 %);

K_e – витрати на конвертацію валют: покупка, банківське валютне переведення, збір у пенсійний фонд при проведенні валютного платежу (1–5 %);

M_n – митні платежі, послуги митного брокера (2–10 %);

T_e – транспортні витрати (10–15 %);

C_e – страхові витрати (1–5 %).

Зазначені відсотки, визначені із загальноприйнятої експертної практики, можуть коливатись та змінюватись залежно від даних, określених у наданих документах, матеріалах справи про порушення митних правил, нормативних актах, виду товару, об'єму партії тощо.

Обираючи аналогічний товар, необхідно досягнути максимальної відповідності властивостей аналога та досліджуваного товару – їх споживні властивості, місце походження (країна виготовлення), належність до одної товарної марки, виробника та інші асортиментні ознаки, які суттєво впливають на вартість (ціну) товару.

У висновку експерт повинен навести результати порівняльного дослідження характеристик об'єкта, вартість якого визначається, і аналога – з метою обґрунтування правильності його вибору.

На заключній стадії експертного дослідження результати товарознавчої експертизи з визначення ринкової вартості (ціни) товару оформляються експертом СЛЕД у вигляді висновку або у формі відмови від надання висновку з обґрунтуванням причин.

Висновки. Для встановлення ринкової вартості (ціни) товару під час проведення товарознавчої експертизи дослідження повинні бути всебічними, повними та об'єктивними. Експертам слід враховувати: склад вихідних даних, індивідуальні особливості об'єкта дослідження (товару), можливість використання окремих методів або методичних підходів для дослідження товару чи їх сукупності, які обумовлені кожною конкретною експертною ситуацією.

Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що товарознавча експертиза є основою встановлення ринкової вартості товару, яка дає можливість правильно визначити розмір штрафу за порушення митних правил під час переміщення товарів через митний кордон України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломієць Т. М. Роль товарознавчої експертизи при визначенні ринкової вартості товару в митних цілях : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 18–19 квітня 2013 р. ["Товарознавство та торговельне підприємництво: стан, проблеми, перспективи"] / Т. М. Коломієць. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. — С. 220—224.

2. Про ціни та ціноутворення : Закон України від 03.12.1990 № 507-XII (зі змін. та доповн.). — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/507-12>.
3. Національний стандарт № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440 // Офіційний вісн. України. — 2003. — № 37. — С. 64.
4. *Методичні рекомендації по товарознавчій експертизі непродовольчих товарів.* — К. : ДМСУ, 2012. — 20 с.
5. *Розрахунок втрат якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів /* Мінюст України, КНДІСЕ. — К. : 2011. — 34 с.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2016.

Kolomiets T., Chernyak L. Methodological approaches to determine market value of the goods while doing commodity expertise.

Background. The existence of different ways of concealing true name of goods, their physical and chemical characteristics, structure, purpose and price of goods to evade payment of customs duties leads to increased crime situation related to the fact that smuggling and violation of customs rules have become common [1].

During customs clearance and customs control specialists of Specialized laboratory of expertise and research of State Fiscal Service of Ukraine determine the market value of the goods in order to determine correctly the amount of penalty for violation of customs regulations.

Systematization of methods and techniques used in the study of expertise' objects to establish the facts relating to the subject matter expertise is actual.

The aim of the article is to identify common methodological approaches to commodity expertise to establish the market value of goods for customs purposes.

Material and methods. The basis of methodological base of research is method of scientific knowledge, systematic approach and synthesis, domestic laws and regulations, practical materials SLED.

Results. Methodical approaches to commodity expertise to determine the market value for customs purposes are presented in paper. The basic tasks carried out by the experts of the customs laboratories have been defined, objects of expert research have been identified, investigation methods used at different stages of commodity expertise have been formulated.

General algorithm of commodity expertise procedures in determining the market value of the goods has been offered. Special attention is given to the identification of the goods in order to establish its commodity affiliation and definition of basic pricing options. The paper highlights the procedure for determining the market value using a comparative approach and features of documenting commodity expertise, namely the drawing up of expert opinion.

Conclusion. To determine the market value (price) of goods during the commodity expertise studies should be comprehensive, complete and objective. Experts should take into account: the composition of the original data, the individual characteristics of the research object (goods), the use of certain methods or methodological approaches to research goods or their combination, which are caused by each specific expert situation. Commodity expertise is the basis for establishing the market value of the goods, which makes it possible to correctly determine the fine for violation of customs regulations when moving goods across the customs border of Ukraine.

Keywords: commodity expertise, market value, identification expertise, product affiliation, identical product, similar product, comparative approach, features classification.

REFERENCES

1. Kolomijec' T. M. Rol' tovaroznavchoi' ekspertyzy pry vyznachenni rynkovoï vartosti tovaru v mytnyh ciljah : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. 18–19 kvitnja 2013 r. ["Tovaroznavstvo ta torgovel'ne pidpryjemnyctvo: stan, problemy, perspektyvy"] / T. M. Kolomijec'. — K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2013. — S. 220—224.
2. Pro ciny ta cinoutvorennya : Zakon Ukraï'ny vid 03.12.1990 № 507-III (zi zmin. ta dopovn.). — Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/507-12>.
3. Nacional'nyj standart № 1 "Zagal'ni zasady ocinky majna i majnovyh prav" : zatv. Postanovoju Kabinetu Ministriv Ukraï'ny vid 10.09.2003 № 1440 // Oficijnyj visn. Ukraï'ny. — 2003. — № 37. — S. 64.
4. *Metodychni rekomendacii'* po tovaroznavchij ekspertyzi neprodovol'chych tovariv. — K. : DMSU, 2012. — 20 s.
5. *Rozrahunok vtrat jakosti neprodovol'chych tovariv u zv'jazku z i'h znosom ta najavnistju defektiv* / Minjust Ukraï'ny, KNDISE. — K. : 2011. — 34 c.